Thanh Hóa: dạy nghề, tạo việc làm - tạo sinh kế bền vững cho người khuyết tật

ThS ĐINH THU HÀ
Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: dinhthuha88@gmail.com

Nhận ngày 1 tháng 7 năm 2021; chấp nhận đăng tháng 3 năm 2022.

Tóm tắt: *Hiện nay, trên thế giới số người khuyết tật chiếm gần 6% dân số. Tỷ lệ này ở Việt Nam cao hơn với trên 6 triệu người. Riêng Thanh Hóa có gần 217.000 người khuyết tật. Đây là nhóm đối tượng yếu thế và bất hạnh nhất trong xã hội, họ là những người mang cả đau đớn về thể xác lẫn tâm hồn. Làm gì để người khuyết tật không bị bỏ lại phía sau? Làm gì để những người khuyết tật có nhu cầu và điều kiện được đào tạo nghề để vươn lên tạo lập con đường sinh kế bền vững? Câu hỏi đang được Hội Bảo trợ người khuyết tật và trẻ mồ côi tỉnh Thanh Hóa (viết tắt là Hội) trả lời.*
Từ khóa: *Thanh Hóa; Hội Bảo trợ người khuyết tật và trẻ mồ côi tỉnh Thanh Hóa; dạy nghề; tạo việc làm.*

Abstract: *Currently, the number of people with disabilities worldwide accounts for about 6% of the global population. This figure is higher in Vietnam with over 6 million. Thanh Hoa alone has nearly 217,000 handicapped people. This is the most vulnerable and unfortunate group in society because they experience both physical and emotional suffering. What can be done to ensure that people with disabilities are not left behind? What can be done to help them join vocational training in order to have sustainable livelihoods? Thanh Hoa's Association in support of Handicapped and Orphans will answer these questions.*
Keywords: *Thanh Hoa Province; Thanh Hoa's Association in support of Handicapped and Orphans; vocational training; job creation.*

1. Đảng và Nhà nước quan tâm, cộng đồng chung sức

Việt Nam là một trong những quốc gia đầu tiên phê chuẩn Công ước quốc tế về quyền của người khuyết tật. Năm 2010, Quốc hội ban hành Luật Người khuyết tật. Ngày 1.11.2019, Ban Bí thư ra chỉ thị về "Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng với công tác người khuyết tật". Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Nghị định số 28 ngày 10.4.2012 về "Quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Người khuyết tật". Và ngày 05.8.2020, Thủ tướng Chính phủ ký Quyết định số 1190 "Phê duyệt chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021 - 2030". Ở Thanh Hóa, ngay từ năm 2004, Ban Thường vụ Tỉnh ủy (Khóa XV) đã ban hành Chỉ thị số 11 về "Tăng cường sự lãnh đạo của cấp ủy Đảng đối với công tác chăm sóc, giúp đỡ người tàn tật và trẻ mồ côi". Hàng năm, vào ngày người khuyết tật Việt Nam (18.4), Chủ tịch UBND tỉnh đều có thư kêu gọi "tăng cường công tác chăm sóc, giúp đỡ người khuyết tật và trẻ mồ côi". Sự quan tâm của Đảng, Nhà nước và xã hội đã tạo sự chuyển biến rất lớn về công tác người khuyết tật. Đến nay, trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa, 100% người khuyết tật được hưởng trợ giúp xã hội với mức từ 270.000 đến 675.000 đồng/tháng (theo Quyết định của Thủ tướng Chính phủ, từ ngày 01.7.2021 mức trợ giúp xã hội nâng lên từ 360.000 đến 900.000 đồng/tháng), người khuyết tật được tạo điều kiện thuận lợi tiếp cận các chính sách chăm sóc sức khỏe, giáo dục, đào tạo nghề, việc làm, tín dụng, hoạt động văn hóa, thể dục, thể thao…

Theo thống kê của Hội trong 10 năm gần đây (2010 - 2020), đơn vị đã vận động các tổ chức, cá nhân trong và ngoài nước khám bệnh, cấp thuốc miễn phí cho 68.585 lượt người có các bệnh về mắt, thay thủy tinh thể cho 15.225 lượt người, khám sàng lọc và phẫu thuật tim cho 333 trẻ em bị tim bẩm sinh, phẫu thuật chỉnh hình phục hồi chức năng cho 1.828 lượt người, cấp dụng cụ chỉnh hình cho 12.118 người, tặng 21.753 xe lăn, xe lắc cho người khuyết tật vận động, tặng 9.400 suất học bổng cho trẻ mồ côi, khuyết tật, tặng 4.682 xe đạp cho học sinh và trẻ mồ côi, khuyết tật, hỗ trợ bò sinh sản cho 300 hộ gia đình có người khuyết tật đặc biệt khó khăn, thăm hỏi tặng quà nhân ngày tết, ngày lễ 360.434 suất (mỗi suất trị giá 500.000 đồng)[1].

Sự quan tâm của Đảng, Nhà nước và cộng đồng xã hội đã mang lại hiệu quả xã hội sâu sắc, góp phần thúc đẩy tiến bộ xã hội. Sự phân biệt, kỳ thị của xã hội đối với người khuyết tật đã giảm đi rõ rệt, người khuyết tật bỏ dần mặc cảm, tự ti để tự tin hòa nhập cộng đồng. Nhiều người khuyết tật đã vượt lên trên tật nguyền và thành công trên nhiều lĩnh vực: học tập, lao động sản xuất, thể thao, xóa đói giảm nghèo…

2. Dạy nghề, tạo việc làm cho người khuyết tật

Sự trợ giúp của Nhà nước, sự chung tay giúp đỡ của cộng đồng là rất cần thiết và không thể thiếu đối với người khuyết tật. Bên cạnh những chính sách và sự giúp đỡ quý báu trên thì việc dạy nghề gắn với bố trí việc làm cho người khuyết tật là con đường sinh kế bền vững, có ý nghĩa quyết định thực hiện quyền làm người của người khuyết tật. Thực hiện được điều này sẽ giúp người khuyết tật phát huy được khả năng, khơi dậy ý chí và khát vọng tự lập, làm chủ bản thân, giảm bớt gánh nặng cho gia đình, xã hội, là cơ sở xây đắp sự tự tin và hoà nhập bền chặt với cộng đồng.

Ở Thanh Hóa, Hội Bảo trợ người khuyết tật và trẻ mồ côi Tỉnh là đơn vị sớm nhận ra vấn đề này và đã tiên phong, kiên trì chăm lo dạy nghề tạo việc làm cho người khuyết tật hàng chục năm nay.

Việc đầu tiên của Hội là tập trung điều tra nắm chính xác, đầy đủ tổng số người khuyết tật trên địa bàn Tỉnh, trên cơ sở đó phân loại các dạng tật và xác định người khuyết tật có khả năng học nghề, có khả năng sản xuất kinh doanh. Theo số liệu do Hội công bố vào tháng 7.2020, người khuyết tật ở Thanh Hóa được phân loại theo các dạng sau: khuyết tật vận động 100.413 người, khuyết tật nhìn (người mù) 20.500 người, khuyết tật nghe nói (câm điếc) 20.317 người, khuyết tật thần kinh, tâm thần 17.690 người, khuyết tật trí tuệ 40.730, người khuyết tật khác 17.350 người. Cũng theo báo cáo trên, qua khảo sát có gần 72.000 người khuyết tật có nhu cầu học nghề và có nhu cầu về việc làm

Từ thực tế trên, Hội đã xây dựng đề án, kế hoạch dạy nghề, giải quyết việc làm gắn với chương trình giảm nghèo cho người khuyết tật, xin ý kiến chỉ đạo bằng văn bản của Ủy ban nhân dân tỉnh và đề nghị có sự phối hợp của Sở Lao động Thương binh và Xã hội, Sở Tài chính. Sau khi được Ủy ban nhân dân tỉnh đồng ý, Hội đã xây dựng kế hoạch chi tiết, kỳ công, tỉ mỉ trong việc chọn nghề dạy, hình thức dạy, lựa chọn đơn vị dạy nghề, huy động nguồn lực dạy nghề… Về chọn nghề, Hội đã chọn 22 nghề phù hợp với dạng tật của người khuyết tật và phù hợp với nhu cầu học của người khuyết tật. Chú trọng những ngành nghề đã phát triển thành làng nghề, có điều kiện hòa nhập nhanh cho người khuyết tật. Về hình thức dạy nghề, Hội mở các lớp học từ 20 đến 30 người, gắn với các doanh nghiệp hợp tác xã, các làng nghề truyền thống ở địa phương (như làm nón lá, móc hộp, chế biến cói mỹ nghệ, mây tre đan…). Tổ chức các lớp dạy nghề theo phương pháp cầm tay chỉ việc cho nhóm từ 3 đến 5 người (nghề làm tranh lưu niệm bằng đá quý, tranh gạo rang, sửa chữa điện dân dụng...). Về chọn đơn vị dạy nghề, đây phải là những đơn vị sản xuất kinh doanh có uy tín, có thị trường tiêu thụ sản phẩm ổn định. Người đứng đầu đơn vị sản xuất kinh doanh là người có tấm lòng thiện nguyện, có tính trách nhiệm cao với người khuyết tật và cuối cùng là có cam kết bố trí việc làm tiêu thụ sản phẩm sau học nghề cho người khuyết tật. Về nguồn lực, ý thức được trong hoàn cảnh hiện nay Nhà nước chưa đủ nguồn ngân sách đáp ứng đủ nhu cầu cho người khuyết tật học nghề, Hội đã tăng cường kêu gọi sự giúp đỡ của các doanh nghiệp trong tỉnh và ngoài tỉnh (trong đó có đơn vị dạy nghề), vận động các tổ chức phi chính phủ và các tổ chức nhân đạo quốc tế tài trợ. Kết quả đã huy động được hơn 5,5 tỷ đồng. Trong đó các doanh nghiệp trong tỉnh là 782 triệu đồng, Trung ương Hội hỗ trợ 820 triệu đồng, các tổ chức quốc tế là 3.958 triệu đồng. Toàn bộ số tiền này đã được dành hỗ trợ tiền học, tiền ăn, tiền ngủ cho người khuyết tật trong suốt thời gian học nghề theo đúng cam kết với các nhà tài trợ.

Một mô hình rất mới và sáng tạo của Hội Bảo trợ

người khuyết tật và trẻ em mô côi tỉnh Thanh Hóa là thành lập các câu lạc bộ Thanh niên khuyết tật khởi nghiệp. Đến nay, toàn tỉnh đã thành lập được 20 câu lạc bộ tại 20 huyện, thị xã, thành phố[2]. Qua thực tiễn hoạt động, câu lạc bộ Thanh niên khuyết tật thực sự là tổ ấm, là nơi cho thanh niên khuyết tật giao lưu, trao đổi kinh nghiệm, kiến thức khởi nghiệp, kết nối các cơ quan đơn vị liên quan khởi nghiệp tổ chức các hoạt động tham vấn, tư vấn, cung cấp các dịch vụ tìm kiếm đầu tư, đào tạo hỗ trợ, giúp nâng cao năng lực tổ chức và quản trị doanh nghiệp, tạo sự liên kết chặt chẽ mang lại lợi ích kinh tế và tăng thêm sức mạnh cộng đồng.

3. Những thành quả đáng ghi nhận

Bằng nhiệt huyết, trách nhiệm, tình yêu thương và những kinh nghiệm trong hoạt động xã hội từ thiện, các cấp Hội Thanh Hóa đã tạo được bước đột phá trong việc dạy nghề tạo việc làm cho người khuyết tật. 10 năm qua, Hội đã trực tiếp vận động nguồn lực mở được 65 lớp học nghề cho 1.853 học viên là người khuyết tật, phối hợp với Trường Trung cấp nghề Thanh thiếu niên khuyết tật đặc biệt khó khăn dạy nghề cho 4.895 học viên, tư vấn giới thiệu việc làm cho 12.000 người khuyết tật. 80% người khuyết tật sau khi học nghề đã có việc làm và thu nhập ổn định từ 1 đến 7,5 triệu đồng một tháng (mức thu nhập này có thể không cao so với mức trung bình chung của xã hội nhưng có ý nghĩa rất lớn đối với người khuyết tật). Đã có 1.072 hộ có người khuyết tật thoát nghèo, 286 người khuyết tật trở thành chủ cơ sở sản xuất kinh doanh[3]. Trong số hơn 100 tấm gương người khuyết tật tiêu biểu vượt qua số phận nghiệt ngã lập thân lập nghiệp thành công, phải nhắc đến những tấm gương như chị Lê Thị Thắm, anh Cao Văn Tuân, chị Nguyễn Thị Thu Hiền,…

Chị Lê Thị Thắm sinh năm 1998, quê ở Đông Thịnh, Đông Sơn. Khi sinh ra chị đã không có hai tay, thể trạng yếu ớt, ốm đau quanh năm. Thương bố mẹ lao động kiếm tiền nuôi nấng, chữa bệnh cho mình nên Thắm quyết tâm học. Trước hết Thắm học viết chữ bằng chân. Bằng nghị lực và ý chí phi thường, suốt 12 năm học phổ thông chị đều đạt danh hiệu học sinh tiến tiến, học sinh giỏi. Thắm còn đạt giải nhất cuộc thi viết chữ đẹp cấp huyện và cấp tỉnh. Bốn năm học ở Trường Đại học Hồng Đức, chị đều nhận được học bổng. Ra trường, Thắm tổ chức dạy học tiếng Anh cho học sinh trong và ngoài xã. Lớp học của cô gái nghị lực này lúc nào cũng đông học sinh. Với sự cố gắng, nỗ lực của mình, năm 2016, Lê Thị Thắm đã được Bộ trưởng Giáo dục và Đào tạo tặng bằng khen: tấm gương tiêu biểu vượt khó vươn lên trong học tập và rèn luyện.

Anh Cao Văn Tuân (Quảng Xương) khi mới hơn một tuổi đã bị tai nạn. Cả hai chân đều bị khuyết tật. Nhưng với tinh thần của một con người tàn mà không phế, anh Tuân đã vươn lên bằng chính nghị lực và sự miệt mài của mình, trở thành một công dân có ích. Người thanh niên này không chỉ tự nuôi bản thân, gia đình mà còn giúp đỡ cộng đồng. Với ý chí "những gì người bình thường làm được thì tôi cũng làm được", năm 2005, Cao Văn Tuân thi đậu Khoa Ngữ văn - Trường Đại học Khoa học Huế (là một trong bốn người đạt điểm cao nhất trong kỳ thi). Ra trường, Tuân theo đuổi nghề vẽ tranh và tạo hình. Từ một phát hiện ngẫu nhiên về sắc màu của hạt gạo khi rang anh đã thực hiện bức tranh từ hạt gạo mang hồn cốt dân tộc với những sắc màu mới mẻ, độc đáo. Cơ sở tranh gạo của anh Tuân được nhiều người biết đến, tranh của anh đã có mặt ở Đại nội Huế và nhiều cửa hàng tranh trong nước. Một số khách quốc tế cũng đã đến thăm cơ sở sản xuất và mua tranh của anh. Anh Tuân hiện đang là giám đốc Hợp tác xã tranh và đồ mỹ nghệ Tân Phát chuyên sản xuất và dạy nghề tranh gạo. Anh Tuân cũng giữ cương vị Phó chủ nhiệm Câu lạc bộ Thanh thiếu niên khuyết tật khởi nghiệp và phát triển Thanh Hóa. Trên cương vị của mình, Cao Văn Tuân đã có nhiều hoạt động mang ý nghĩa truyền lửa, truyền cảm hứng cho người khuyết tật. Anh đã mở lớp dạy nghề, tham gia dạy nghề tranh gạo, cho thanh niên có hoàn cảnh khó khăn ở huyện Quảng Xương, huyện Thọ Xuân, tỉnh Thanh Hoá.

Chị Nguyễn Thị Thu Hiền sinh ra tại Thành phố Thanh Hóa. Hiền bị khuyết tật bẩm sinh cả hai chân. Ngoài 30 tuổi nhưng chị chỉ cao hơn 0,8m. May mắn hơn nhiều người khuyết tật khác, Hiền sinh ra trong một gia đình khá giả, bố mẹ Hiền không muốn chị phải vất vả học nghề kiếm thu nhập, song ngay khi còn nhỏ chị đã xác định dù khuyết tật cũng không thể là người thừa trong gia đình và xã hội. Nguyễn Thị Thu Hiền cần cù học văn hóa. 12 năm học Hiền đều là học sinh giỏi. Năm 2004 Hiền, chọn học trường Trung cấp kế toán, đồng thời theo học các lớp ngắn hạn về tin học, ngoại ngữ, quản trị kinh doanh,... và tiếp tục học lên đại học. Năm 2009, chị tốt nghiệp đại học ngành tài chính kế toán, sau đó xin vào làm kế toán cho 3 doanh

nghiệp tư nhân. Những nơi nhận chị vào làm ban đầu băn khoăn hoài nghi về năng lực của chị nhưng chỉ sau một thời gian ngắn đều ghi nhận kiến thức chuyên môn và ý thức trách nhiệm cao của Hiền. Được sự động viên ủng hộ của gia đình, chị Hiền thành lập Công ty trách nhiệm hữu hạn Dịch vụ Thương mại Suri. Công ty do chị quản lý hàng năm đạt doanh thu trên 1 tỷ đồng, tiếp nhận được một số người khuyết tật vào làm. Có thể khẳng định, đến nay chị Hiền đã đứng vững trên đôi chân của mình. Nguyễn Thị Thu Hiền còn là Chủ nhiệm Câu lạc bộ Thanh niên, sinh viên khuyết tật Thanh Hóa. Chị đã đi đến gần 20 huyện trong tỉnh tuyên truyền về các chỉ thị, nghị quyết của Đảng về người khuyết tật, Công ước quốc tế về quyền của người khuyết tật; tham gia nhiều hội thảo quốc tế về người khuyết tật. Tổ chức phi chính phủ DED - GTZ (Cộng hòa Liên bang Đức) đã cấp cho Nguyễn Thị Thu Hiền chứng chỉ tập huấn viên về "Nâng cao năng lực nhận thức cho người khuyết tật". Với những hoạt động nhiệt tình, say sưa không biết mệt mỏi, chị Hiền đã truyền lửa cho nhiều người đồng cảnh ngộ, giúp họ xóa đi mặc cảm để tự tin sống giữa cộng đồng. Chị Hiền đã nhận được nhiều phần thưởng và giải thưởng trong nước và quốc tế, chị là người phụ nữ khuyết tật Việt Nam đầu tiên được Trung ương Hội Liên Hiệp Phụ nữ Việt Nam trao tặng giải thưởng KOVA - giải thưởng dành cho người phụ nữ tiêu biểu và có sức lan tỏa, truyền cảm hứng.

Chị Lê Thị Thắm, anh Cao Văn Tuân, chị Nguyễn Thị Thu Hiền… mỗi người một hoàn cảnh, mỗi người một số phận nhưng họ đều là tấm gương vượt lên trên nghịch cảnh để khẳng định giá trị của bản thân mình. Hơn thế, họ còn có thể giúp đỡ những người cùng cảnh ngộ, truyền nhiệt tình sống, truyền nghị lực sống cho những người xung quanh.

4. Vấn đề còn trăn trở thay cho lời kết

Là tổ chức xã hội từ thiện, Hội Bảo trợ người khuyết tật và trẻ mồ côi tỉnh Thanh Hóa đã cố gắng hết mức để có được kết quả trên và những kết quả này xứng đáng được trân trọng. Song, số người khuyết tật có nhu cầu, đủ điều kiện học nghề, tìm việc làm còn rất lớn; rất cần bàn tay hỗ trợ của Nhà nước, trước hết là phát huy vai trò, trách nhiệm của ngành lao động thương binh và xã hội. Trong Luật Người khuyết tật và các nghị định, chương trình kế hoạch của Thủ tướng Chính phủ đều nêu rõ: yêu cầu các cơ sở kinh doanh, sản xuất sử dụng người lao động khuyết tật. Các cơ sở sản suất kinh doanh sử dụng lao động là người khuyết tật được miễn thuế thu nhập doanh nghiệp, vay vốn lưu đãi, ưu tiên cho thuê đất, mặt bằng, miễn, giảm tiền thuê đất, mặt bằng ... (mức ưu tiên căn cứ vào tỷ lệ số lao động là người khuyết tật trong doanh nghiệp). Với người khuyết tật tự tạo việc làm, họ cũng được vay vốn ưu đãi để sản xuất kinh doanh từ ngân hàng chính sách, xã hội, được hướng dẫn về sản xuất chuyển giao công nghệ, được hỗ trợ tiêu thụ sản phẩm... Tuy nhiên, trong thực tế, rất ít doanh nghiệp mặn mà tiếp nhận người khuyết tật vào làm việc, việc tiếp cận các khoản ưu đãi vay vốn cũng gặp nhiều trở ngại, nhiêu khê (đối với cả doanh nghiệp nhận người khuyết tật làm việc và với cả những người khuyết tật tự khởi nghiệp). Đã đến lúc, vai trò của các cơ quan quản lý nhà nước trong thực hiện chính sách, pháp luật về người khuyết tật phải được thể hiện rõ nét, thực sự có hiệu lực, hiệu quả. Trong đó, việc cần nhất hiện nay là Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, Ngân hàng Chính sách xã hội sớm có quyết định về việc tiếp cận tín dụng ưu đãi cho người khuyết tật đã và đang lập nghiệp, khởi nghiệp theo tinh thần Chỉ thị số 39 ngày 01.11.2019 của Ban Bí thư (khóa XII). Thực tế hiện nay cho thấy chính các doanh nghiệp do người khuyết tật làm chủ mới là kênh thu hút nhiều nhất, chiếm 70% người khuyết tật học nghề và làm việc[4].

Hạnh phúc lớn nhất của người khuyết tật là được Đảng, Nhà nước và cộng đồng xã hội quan tâm, tạo cơ hội để thực hiện ước mơ đời thường: có việc làm, thu nhập và có ích. Ước mơ giản dị ấy đã trở thành hiện thực trên nhiều vùng miền đất nước mà tiêu biểu là ở mảnh đất xứ Thanh. Câu nói của anh Cao Văn Tuân: "những gì người bình thường làm được thì tôi cũng làm được", hay của chị Nguyễn Thị Thu Hiền: "người khuyết thật đều có thể đứng vững trên đôi chân của chính mình" là thông điệp chung mà người khuyết tật gửi gắm đến cộng đồng, xã hội, minh chứng cho nghị lực phi thường và khát vọng lập thân, lập nghiệp bằng chính sức lực, trí tuệ của những người khuyết tật./.